

KOSZTYÚ (ADAMCZYK) KATALIN

HÁZTÓL HÁZIG

Haza készültünk, a kárpátaljai Tiszacsomára.

Más az, amikor az ember nyaraláshoz csomagol egy ismeretlen helyre: olyankor – főleg, ha az útítárs egy majdnem hétéves kislány – a lázcsillapítótól kezdve a kedvenc plüssjátékon át a váltócipőig mindent bőröndbe tuszkol, mert szükség lehet rá. Hazamenni sokkal egyszerűbb: a ruháink és a kislányom játékaik nagy része ott maradt, az útlevelek, egy-egy esőkabát, no meg az útravaló elemózsia egy kisebb hátizsákban kényelmesen elférnek. Mivel a poggyásznak ilyen szerény, őszintén szólva meg sem fordult a fejében, hogy fuvarost keressek. Vonatozni amúgy is imád minden gyerek, sőt – a késéseket leszámítva – én is szeretem, mert viszonylag olcsó, biztonságos, menet közben pedig fel lehet állni és kinyújtóztatni a lábunkat.

Anyu azonban, aki egyébként is hajlamos túlaggódni még a legkisebb dolgokat is, bogarat ültetett a fülembe. Ha Monorról indulunk, Cegléden át kell szállni, ha késik a vonat, előfordulhat, hogy lekéssük a csatlakozást. Ha meg lekéssük a csatlakozást, akkor a surányi buszt sem érzük el, márpedig az utoljára negyed hatkor indul Nyíregyházáról. Ha azt lekéssük, akkor onnan lehetetlen hazajutni, mert a fuvarosokkal előre kell egyeztetni. A régi szép időkben mindig ott álltak az állomáson, egymás ellen tolakodtak, ha bejött a vonat, szinte kapták ki az ember kezéből a bőröndöt, egymás alá alkudoztak párszáz forinttal, de hol van az már... Háború van, kevés az utas, drága az üzemanyag is, már nem éri meg nekik, csak, ha megvan előre a négy fix utas. Akkor koponyánként ötezerért elvisznek a határátkelőig. De, ha már Nyíregyházáról amúgy is fuvart fogadok, mindegy lenne, ha Monorra rendelném. Igaz, nem olcsó multság, harmincezer forint kettőnknek, de hát mégiscsak „háztól házig” hirdeti magát a bácsi is a szomszéd faluból, akit a továbbiakban csak sofőr bácsiként emlegetek. „Rendes ember, dolgozott Csomán is, ismerős, akkor lennék nyugodt, ha vele jönnétek” – sorakoztatta az érveket anyám. Akkor nem kell vonatozni, jegyet váltani, átszállni, várakozni, gyorsabb is, és a mai üzemanyagárak mellett még akkor is reálisnak tűnik a tarifa, ha ez a tavalyelőtti ukrainai közalkalmazotti béremnek több, mint a harmadát teszi is ki. A magyar-

országi bérekhez viszonyítva sem aprópénz harmincezer forint, de hát mégiscsak a gyermek kényelméről van szó, az meg, ugye, felbecsülhetlen... Engedtem az unszolásnak. Végül is „háztól házig” tényleg megéri, főleg, ha anyu ettől lesz nyugodt.

Felhívtam a sofőr bácsit. Jólesett hallani azt az ízes dialektust, ami a szomszéd falu lakóira még a csomaihoz képest is hatványozottan jellemző. Meg is állapodtunk egykettőre: hiába, a „fődi az fődi”. Mondtam, hová jöjjön, hogy ketten lennénk, és szükség van gyerekülésre, mondta, hogy pénteken jó neki, azt még ugyan nem tudja, mikor ér ide, abban maradtunk, valamikor délután három és öt között, előtte még hívni fog.

Háromra összepakoltam a hátizsákot, és gondosan ügyeltem arra, hogy a közelben legyen a telefonom, hogy meghalljam, ha hív. Háromnegyed négy. Még nem hívott, mégsem aggódtam. Tudtam, hogy nem ver át, bizonyosan jönni fog. Egyrészt, mert ebből él, másrészt meg van valamiféle megmagyarázhatatlan bizalom azok között, akik „odaát”születtek. Ennek a bizalomnak az sem gördít akadályt az útjába, hogy a sofőr bácsi maszekban nyomja a fuvarokat. Volt már, hogy megkért menet közben egy másik fuvaros, hogy közúti ellenőrzés esetén mondjam, hogy egy kedves ismerőssel utazok, aki szívességből visz el Nyíregyházára, mert engedélye ugyebár nincs. Szerencsére nem került rá sor, amiért akkor nagyon izgultam, ugyanis nehezemre esik a hazugság, nem is megy valami jól, főleg nem rendőrnök, és főleg nem egy vadidegen ember kedvéért. Mégsem tartottam bűnözőnek sem azt a sofőrt, sem a mostani sofőr bácsit, akinek a hívására vártam.

Nemrég olvastam egy érdekes tanulmányt, melynek szerzője az ukrán–magyar határ menti régió informális gazdasági stratégiáit és foglalkozásait a helyi emberek megítélése alapján két csoportba sorolja: 1. maffiózók, 2. határra járók. A szerző szerint helyi szinten csak az számít maffiózónak, aki „feketézik”, vagyis embercsempész, vagy nagy tételben viszi át a határ túloldalára a cigarettát, szeszt vagy drogot. (Valószínűleg a háború kitörése óta az embercsempészek megítélése is változott: elnézőbbek velük a helyiek, hiszen „feketék” helyett manapság a hadköteles férfiak átszoktatására tértek át az említett bűnszervezetek.) A másik csoport, a „határra járók” – akik tevékenysége szintén illegális, a helyi lakosság szemében nem számítanak bűnözőknek. A kilencvenes években virágzó „benzin-biznisz”, a ruházat alatt elrejtett néhány karton cigaretta átcsempészése, vagy a határ mentén folytatott illegális fuvarozás, amivel a mi sofőr bácsink is foglalkozik, egyáltalán nem tekintendő bűncselekménynek. Ott, ahol ilyen kevés a fizetés, a

munkalehetőség, szinte természetes, hogy sokan csencselnek, pidzsákolnak¹, ügyeskednek, hiszen valamiből mégiscsak meg kell élni...

Szóval már négy óra is elmúlt, és még nem hívott a sofőr bácsi, de nem bosszankodom emiatt különösebben, a biztonság kedvéért azért felhívom. Rögtön felveszi a telefont, közli, hogy pont most akart szólni, nemsokára itt lesz a parkolóban. Na, ugye, minden rendben lesz – nyugtatom magam, vagyis nem, nem nyugtatom magam, mert nem ideges vagyok, csak valahogy rossz érzésem van. Biztos az az átkozott bölcsességfog – konstátálom magamban. Napok óta kínoz, de megállj, ha hazajövök, az első dolgom lesz időpontot kérni a szájsebészeten.

Öt óra előtt pár perccel megérkezik a kisbusz. Nem egy luxusjárgány már első ránézésre sem, de mindegy. Ahonnan én jöttem, ott az ember lánya nincs hozzászokva a luxushoz: ülőhely legyen, az a lényeg. Ezt megtanultam a „marsutkán”, ami olyan 8 személyes iránytaxit jelent, melyen általában egyszerre 20-25 fő is utazik. Szinte minden nap azzal jöttem-mentem a főiskolára, és szinte minden nap rogyasztanom kellett oda és vissza is fél órát, mert aki magas, az csak rogyasztva tud állni az alacsony járműben. Gyerekülés az nincs, de az ülésmagasítás már be van készítve a leghátsó ülésre. Beszállunk, bekötöm a gyereket és elindulunk. Előttünk egy nyugdíjas hölgy ül, ő már Tatabányán felszállt.

– Mikor érünk oda? – teszi fel a kérdést a kislányom.

Megmutatom a Google térképen: pontosan 319 km, 2 óra 59 perc autóval.

– Körülbelül nyolcra a határon leszünk, ott meg majd meglátjuk. Ha sok autó lesz előttünk, átsétálunk gyalogosan.

– Milyen jó lesz! El sem hiszem, hogy három óra múlva láthatom mamát meg a három kiscicát, akik most születtek! – ujjong a gyerek.

Örülök, hogy örül. Annak viszont kevésbé, hogy nem jó irányba haladunk. Megkérdezem a sofőr bácsit, mondja, hogy beugrunk még pár utasért. Jó, egy kis kitérő nem a világ. Először Budapestre, majd Budakalászra megyünk az újabb utasokért, bámulok ki az ablakon, és kezdek feszült lenni, amikor a Mogyoród tábla suhan el mellettem. Mégsem lesz ebből nyolckor határátkelés. Nem baj, én kibírom – csak Bogit sajnálom. Ahhoz képest, hogy gyerek, igazán jól bírja az utazást, de látom, hogy feszkelődik, bizonyára nem túl kényelmes az ülésmagasítás.

¹ Pidzsákolás: pidzsák – jelentése kiskabát, zakó. Itt azonban az ukrainai áruforgalom korlátozására bevezett szigorítások (miszerint 1 fő maximum 50 kilogrammnyi árut vihet be vámmentesen Ukrajnába) kijátszása. Vagyis: a két határ között várakozó személyek egy bizonyos összegért az áruszállító járműbe ülnek, így az áru súlya és értéke az utasok között megoszlik.

Elmúlt este nyolc, mikor a sofőr bácsi leparkol a hatvani Tesco előtt. Komótosan kiszáll a járműből, nyújtózik egyet, megigazítja a bajszát, és odaveti az addigra teljes létszámban jelenlévő utasoknak:

– Na, én most megyek oszt veszek egy kila kávé. Ki lehet addig szállni.

Ráérősen besétál a hipermarketbe, mi meg kiszállunk, ha már egyszer engedélyt kaptunk rá, muszáj élni a lábnyújtóztatás lehetőségével. Nem is bánom, hogy megállunk, mert már vagy egy fél órája deréktól lefelé lezsibbadtam, a levegő is elfogyott, mert az ablak technikai okok miatt nem nyílik, légkondi sincs, és Bogi az elmúlt órákban annyiszor nekem szegezte már a kérdést: – Ott vagyunk már?, hogy kezdem azt érezni, én vagyok Shrek, ő pedig a szamár a híres Dreamworks produkcióból. Tényleg meseszerű, vagy inkább szurreális ez az utazás. Sétálunk a parkolóban, anyám is felhív, ő is megkérdezi, hogy ott vagyunk-e már, mert kész a töltött káposzta. Csúnya szavak jutnak az eszembe, de visszafogom magam. Mégsem illik káromkodni kisgyerek előtt, forgalmas helyen.

Már vagy háromnegyed órája sétálunk a parkolóban, az illemhelyet is megkerestük – ugyan nem volt rá szükség, csak úgy passzióból, hogy teljen az idő. Bent persze fürkészem a sofőrt, találkozik is a tekintetünk, épp az akciós kerti szerszámokat nézegeti. Talán elszégyellte magát, mert amikor kifelé jövünk a mosdóból, már beállt a kasszasorba.

Kimegyünk, még egyszer végigszámoljuk, hány piros, hány kék és hány ezüst autó áll a parkolóban. Néhány perc múlva feltűnik a boltból ráérősen kisétáló köpcös sofőr alakja. A kezében egy fagylalt, legalább három-négy gombócnyi púposodik a tölcserből. Megáll a kisbusz mellett és óvatosan belenyal a hideg édességbe. Biztosan kiült az arcomra a nemtetszésem, mert szinte felháborodva odaszólt:

– Tán sietsz valahova? Be lehet ülni lassan. Elnyalom, oszt megyünk, na...

Autószámogatás közben Bogi többször megjegyezte, hogy inkább itt alszik a parkolóban, de ő abba az ülésbe nem ül vissza, mert nagyon fáj a fenéke. Gyanús volt, mert máskor zokszó nélkül elheverészik a gyerekülésben, többnyire el is alszik, volt, hogy másfélezer kilométert is kocsikáztunk. Megtapogatom az ülésmagasítást, és döbbenetesen konstatació: ez bizony kőkemény, tömör műanyag, és az a huzat, ami alatt én úgy képzeltem, hogy szivacs van, csak egy vékony textil. Egyszerre érzek dühöt, szomorúságot, mert sajnálom a gyereket, és tudom, hogy még az út felénél sem járunk, órákig kell még ebben az izében ülve szenvednie. Bűntudatom is van, hogy lehettem ilyen idióta, hogy beleültettem a gyereket anélkül, hogy megta-

pogattam volna. Ott kellett volna megnézni Monoron, amikor beszálltunk, akkor nyilván el sem indulunk, vagy legalább visszamegyünk és berakjuk a saját, kényelmes gyerekülésünket. Már késő...

Órák telnek el, autópályán haladunk, de ott folyton ránk dudálnak, mert túl lassan vezet a sofőr bácsi, aki csak így reagál az őt ért anyázásokra:

– Hova sietsz, barom, mi az anyád kínját dudálsz, mi? Hajnal három óta egyfolytában vezetek!

Most már nemcsak amiatt van gyomoridegem, hogy a gyerek percenként megkérdezi, ott vagyunk-e már, hozzátéve, hogy szörnyen fáj a popsija, de a szemem elé képzem, hogy ez a sofőr elbóbiskol, és megöl mindannyiunkat. Ki lenne a felelős, ha ez játszódna le? Mit keresünk mi ennek a felelőtlen, emberéleteket veszélyeztető „határra járónak” a kocsijában?! Nyilvánvalóan a személyszállításra vonatkozó összes létező törvényt szegi meg épp most. Már biztosra veszem, hogy az égvilágon semmiféle engedéllyel nem bír, elképzelhetetlen, hogy váltósofőr nélkül legalísan nekivághasson valaki ennek az útnak.

Az autópályán túl sok a bunkó – gondolhatta magában a sofőr bácsi, így a következő órákat inkább mellékutakon tettük meg. Már nemcsak Boginak fájt. A rosszabb minőségű útszakaszokon úgy rázkódott a jármű, hogy szinte szétesett. Cseppet sem sajnáltam volna. Nagyobb döccenőknél föl és le ugrált a kisbusz hátsó része, de az utasok tűrtek, csak egy-egy felszisszenésből lehetett tudni, hogy az előttünk ülőknek is fáj.

Eszembe jut, hogy nagyanyám sokszor elmesélte: a szovjetek marhavaggonban szállították a magyar férfiakat a szolvyai gyűjtőtáborból a sztálini lágerekbe. Azon töprengek, vajon az rosszabb volt-e ennél, és ha igen, vajon mennyivel? Magamban marhavaggonnak kerestem el a kisbuszt.

Éjfél is elmúlt, mire megérkeztünk a beregsurányi határátkelőhöz. Igazi talentum a sofőr: a beregvidéki szállító. Valljuk be, keveseknek sikerülne egy háromórás utat hétórásra elnyújtania. Mindegy, lassan itt a vége, csak ne legyen hosszú a kocsisor. Most ezért fohászokodom. Az ima meghallgatásra talált: mindössze hat autó áll előttünk, az itt nem számít soknak. Épp elkezdtem volna örülni, mikor elcsípem fél füllel, hogy az előttünk ülő hölgy mondja a szomszédjának, hogy ő Beregújfaluba megy, és a sofőr házhoz viszi. Osztok-szorzok, az egy irányba kábé negyven perc, vagyis oda-vissza majd másfél óra. Ha őt akarja először hazavinni a sofőr, mi – még azon felül is, amit itt töltünk a várakozással – másfél órával később érünk haza. És mi van a többiekkel? Őket sem ismerem, bizonyára máshová furikázza

haza őket. A sofőr bácsi meg a szomszéd faluban lakik, ha a praktikusság alapján dönt – és az elmúlt órákban sikerült annyira kiismernem őt, hogy gyanítottam, nem az emberség oldaláról közelíti meg a dolgokat –, akkor mi talán holnaputánra sem érünk haza.

Összeszedtem maradék lelki erőmet, és a tölem telhető legnyugodtabb és legkulturáltabb módon nekiszegedtem a kérdést:

– Ha jól hallottam, az utastársam Beregújfaluba igyekszik. Amint látom, a gyalogos átkelőnél senki sem várakozik. Ha úgy tervezi, hogy előttünk viszi haza a másik utast Beregújfaluba, ami még másfél órás utat jelent, akkor én kifizetem magának az utazást, és beállok a kislányommal a gyalogos átkelőhöz, majd hívok egy taxit, és hazamegyünk.

Máig nem tudom, hogy szadizmusból, vagy csak attól félve, hogy akkor neki kell majd azt a bizonyos taxit kifizetnie, hiszen háztól házig állapodtunk meg, a sofőr így válaszolt:

– Nem, nem viszem haza. Hívok taxit, mert háztól házig beszéltük meg. Ne menjetek már sehova, mingyá’ otthon leszünk.

Bár lassan, de haladt a kocsisor: a vámosok minden második szál elszívott cigaretta után átvizsgáltak egy gépkocsit, az útlevélkezelők is – magukhoz képest – elég gyors iramban ellenőrizték az útleveleket. Ha most kiszállok, lehet, hogy éjjél után nem találok egykönnyen taxit, és akkor is várni kell, ráadásul az út szélén, éjszaka, gyerekekkel.

Nyeltem egy nagyot.

– Akkor jó, de remélem valóban otthon leszünk nemsokára, mert a kislányom már nem nagyon bírja... – Ezt azonban válaszra sem méltatta.

Hajnali fél kettőkor értünk át az ukrán oldalra. Másfél órás várakozás egyáltalán nem számít soknak a magyar–ukrán határon. De ha onnan nézem, hogy anyám már nyolckor megfőzte a káposztát, meg a GPS szerint is nyolckor kellett volna átlépni a határt, akkor borzalmasan hosszúnak tűnik.

Ha ukrán területre lép az ember, azt rögtön megérzi, még akkor is, ha vak, vagy épp csukott szemmel utazik. Az addig egyenletes út hirtelen hullámvasúttá változik. Bogira nézek, ha nekem fáj, akkor neki bizonyára még jobban, abban a kemény magasításban. Már nem panaszkodik, nem kérdezi, mikor vagyunk már otthon, de könnyes mindkét szemecskéje. Tehetetlen düh és szomorúság önt el ettől a látványtól.

Az elmúlt órákban sokszor végigjártam magamban, hogy még a legdurvább vonatkésés esetén is hazaértünk volna, ha nem veszem igénybe ennek a jóembernek a szolgáltatását. Még akkor is, ha Nyíregyházáról a negyed hatos

busszal jövünk a határig, pedig az a busz is csigalassú, mindenhová betér és mindenhol megáll. Már rég megettük volna a káposztát, Bogi már javában aludna a puha ágyában, ehhez képest most itt kínlódik, és mindez az én hibám.

Az önostorozás közepette alig vettem észre, hogy a sofőr nem a hazavezető útra tért. Kifakadtam:

– Sofőr bácsi, nem erre lakunk!

– Jól vagy már, Ardóba viszem az újfalusi asszonyt, ott a taxi! – mordul rám felháborodva.

Nem tetszik ez a stílus. Nagyon nem tetszik, de próbálom türtöztetni magam. Ardó nem nagy kitérő, azt már csak kibírjuk valahogy. Lassan oda-döcögünk, nemsokára befut a taxi is, az újfalusi utas fizet, elköszön, átszáll.

Fél három.

– Ugye akkor már végre hazavisz minket? – kérdezem most már az előzőnél kissé türelmetlenebb hangon.

– Ezt a nőt még gyorsan elviszem Gátra, a másik kettőt meg Nagybéányba, oszt megyünk is! – vágta rá fölényesen a sofőr.

Egy pillanatra megállt bennem az ütő, megállt velem az idő. Mély levegőt vettem. Elképzeltem, hogy nyomdafestéket nem tűrő módon elküldöm a sofőrt melegebb égtájakra... Nem, azt nem tehetem. Egyrészt itt ül mellettem a kislányom, akinek elég baja van már. Mit gondol majd, miféle bunkó paraszt az anyja? Leüvölti egy vadidegen fejét, dühöng, őrzöng, káromkodik? Az nem lenne példamutató. Amúgy is, már teljesen mindegy. Meg aztán, a többiek zokszó nélkül tűrik, eddig is csak én szóltam be, csak nekem nem tetszik, hogy kilenc és fél órája utazunk a tervezett három helyett. Vagy kiszállok, és taxit keresek?! De arra is várni kell, ezzel sem vagyok előrébb.

Addig a néhány másodpercig, amíg ezt a zavarodott eszmefuttatást lejátszottam a fejemben, a sofőr felbátorodott (bizonyára úgy érezte, habozok és ő nyert), mert folytatta:

– Fél órát már csak kibírtok, nem kell itt kényeskedni!

– Ember! Kilenc órája úton vagyunk, fél három van, ez itt egy gyerek, akinek már aludni kéne! Üljön bele ebbe a kemény szarba, amit ülésmagasítónak mer nevezni! Kőkemény! Miért nem mondta akkor, ott a határon, amikor kérdeztem, hogy még Gátra meg Bégányba is menni akar? Hazamentünk volna taxival...

– Hagyd el már magad, más is kibírja, nem hal bele, nem lesz semmi baja!

Betelt a pohár: ez a frázis, hogy nem hal bele, meg kibírja más is az utolsó utáni csepp volt benne.

Hallgattam. De nem azért, mert elfogyott a mondandóm, épp ellenkezőleg... Eldöntöttem magamban, hogy valahogy megleckéztetem a gögös, embertelen harácsolót. Bogira néztem. Engem figyelt, várta, mit teszek ebben a helyzetben.

Hazáig kavarnak bennem a gondolatok, azon töprengek, mennyivel könnyebb, amíg nincs gyermeke az embernek, addig mondhat, tehet bármit, a felelősséget ugyan vállalni kell, de közel sincs akkora súlya, mint amikor a saját gyereked előtt reagálsz egy kényes helyzetre. Mert a gyereken nullahuszonnyegyben be van kapcsolva a radar, az a radar, mely által elsajátítja a viselkedésformákat. Az iskolás gyerekek szülei kétségbeesetten keresik például az olvasóvá nevelés titkát. Pedig nem titok. Csak olvasni kell előtte, mellette, vele, neki. A fészbukozóvá nevelés nem okoz ilyen gondot a családban, mert azt látja a gyerek és követi a mintát. Én milyen mintát akarok ebben a cseppet sem kellemes szituációban mutatni kislányomnak? Mit szeretnék, ha felnőttként ő kerül hasonló helyzetbe, mit tegyen? Szótlatlan szemlélje gyermeke tíz órán keresztül tartó passióját, majd fizesse ki a fuvart és köszönje meg szépen? Vagy álljon ki magáért és az igazáért még akkor is, ha úgysem tud már változtatni azon, ami megtörtént? Épp ma reggel jött velem szembe egy poszt, amiben egy ismert biztonságpolitikai szakértő a kárpátjai 8-12 órás áramszünetekről szóló videót kommentálja. Szerinte tanulni lehetne a kárpátjai magyaroktól az értelmetlen panaszkodás mellőzését, hiszen ezek az emberek, bár elképzelhetetlenül nehéz életet élnek, mégis sokkal pozitívabbak, szemben a budapestiekkel, akik, bár Európa egyik legélhetőbb városában élnek, mégis egyfolytában elégedetlenkednek. Azzal egyetérték, hogy a felesleges picsogás nem szül semmi jót. Azzal is, hogy büszkék lehetünk arra, hogy kemények vagyunk, és mindig tudunk és tudunk alkalmazkodni a legnehezebb helyzetekhez is – pedig a történelem cseppet sem volt kegyes hozzánk az elmúlt századokban, valóban tűzben edzett minket. Mégis elgondolkodtató, hogy meddig számít keménységnek, hogy mindent szó nélkül eltűrünk, hol a határ, amikor ez már nem erő, hanem ellenkezőleg: gyávaság, megalkuvás. Még a szólásokban, mindenki által ismert közmondásokban is arra tanítják a magyart, hogy fogja be a száját: hallgatni arany, ne szólj szám, nem fáj fejem, és a többi. Van valóságalapja ezeknek a bölcsességeknek – saját bőrömön tapasztaltam már nem is egyszer, hogy nem szeretik, ha valaki kiáll a vélt vagy valós igazáért. De kik nem szeretik? Hát pontosan azok, akik a zavarosban halásznak, akiknek érdekében áll elhallgatni és elhallgattatni az igazságot. Ha mindig hallgatunk és

mindig mindent szó nélkül hagyunk, akkor evidens lesz, hogy bármit meg lehet velünk tenni. A kárpátaljai magyarság tűrőképessége talán valóban a hallgatásban rejlik, de ugyanakkor a gyengeségét is pont ez eredményezi. Egyszer egy ukrán rendőr azzal dicsekedett a kávézóban, hogyan vert át egy magyart. Mert a magyar hallgat, a magyar fél, a magyar hülye, ukránul sem tud rendesen. Úgy lehet szipolyozni, ahogy csak a kedve tartja. Leállított egy autót, a sofőr magyar volt. Kérte az iratokat, meg is kapta mindet. Az elsősegélydoboz és minden egyéb is teljesen rendben volt, nem tudott mibe belekötni. Ő viszont szeretett volna egy kis „zsebpénzt”, ezért kérte, hogy mutassa meg a sofőr a „párásutot”. A zavarba hozott gépjárművezető kétségbeesetten kereste a dokumentumok között, a kesztyűtartóban, de nem találta, ezért zokszó nélkül kifizette a háromszáz hrvnyát a járőrnek. Ő meg elmesélte – s közben úgy röhögött, hogy kis híján a székről is lefordult – hogy a szerencsétlen, hülye magyar kereste a párásutot, ami ukránul ejtőernyőt jelent.

Ha mindig hallgatsz, előbb-utóbb kerestetni fogják veled a párásutot, vagy megaláznak a hivatalban, esetleg megfosztanak a már meglévő jogaidtól, napokra lekapcsolják az áramod, vagy épp egy tízórás körutazásra visznek a háromórás háztól házig fuvar helyett. Külön aljasság, hogy ezt épp egy sorstársad teszi, erre is van mondás, bár ezt nem a magyarok találták ki, hanem Titus Maccius Plautus római költő alkotta meg: „Homo homini lupus est”, vagyis ember embernek farkasa. Ezzel persze nem szeretnék lázadásra, szélmalomharcra buzdítani senkit, mert valóban: a kárpátaljai magyar lét része a tűrés, a hallgatás, és ezt a történelmi-társadalmi kényszert nem lehet teljesen levetkőzni. Én is számtalanszor voltam megalkuvó. Gondoljunk csak a már emlegetett marsutkázásra, arra a 8 férőhelyes utasszállító járműre, melyben évtizedek óta rendszerint legalább húszan nyomorognak. Ez is a maszek, telhetetlen ügyeskedők találmánya. Ha államilag nincs megoldva a közlekedés, mindig lesz valaki, aki felfedezi ezt a piaci rést, és élésködni próbál azokon, akik kénytelenek valahogy eljutni A pontból B-be. Ameddig lesz olyan hülye, aki szó nélkül bemászik huszonnegyediknek egy szardíniás konzervdobozba, addig nem fog a sofőr háromszor fordulni, hogy mindenki kényelmesen utazzon. Én is szálltam már be huszonnegyediknek. Mert vizsgázni mentem, mert gyűlésre igyekeztem, mert várt otthon a gyerek... És magammal szúrok ki, ha nem szállok fel, mert akkor legalább egy órát kell várnom a következőre, amiben garantáltan legalább ennyien lesznek majd...

Eszembe jut még egy rövid videó, amit egy időben sokan megosztottak, mert amennyire banális, épp annyira tragikomikus is egyben, mint egy társadalmi kórkép. Egy kapunak támaszkodó férfit kérdez a riporter arról, hogy mennyire elégedett a helyi körülményekkel, szükségét érzi-e a változásnak. Az interjúalany határozottan vágja rá: Sok minden vána! A riporter arra kéri, nevezzen meg legalább egyet. Némi töprengés után a férfi egy kézlegyintés kíséretében válaszol: Jól van az így!

Ameddig mindenkinek jól van ez így, addig így is fog maradni. Rádförmed a „szolgáltató”, ha hosszúnak ítéled a menetidőt, és ejtőernyőt kerestet veled a járőr az elsősegélydobozban.

Nem szeretném, hogy az én kislányom is párásutot keressen, nem akarom, hogy ne merjen megszólalni akkor sem, ha teljesen biztos a saját igazában, rettegek attól, nehogy elhallgassa, ha felrúgja egy edző a nyári táborban.

Három óra egy perckor érünk a ház elé. Kiveszem a gyereket, hátamra veszem a hátizsákot és szembe állok a sofőr bácsival:

– Ha Ön étterembe megy, rendel az étlapról egy libacombot, majd kihoz a pincér helyette egy szelet penészes kenyeret, kifizeti érte a libacomb árát?

A sofőr nem válaszol, bambán bámul az arcomba. Válaszolok helyette: természetesen nem fizeti ki. Azért nem, mert nem azt kérte, amit kapott, ugye?

Most sem szól, de láthatóan forrong a dühtől, nincs hozzászokva az efféle iskoláztatáshoz. Folytatom:

– Namármost. Én megrendeltem egy szolgáltatást. A gyermekem kényelméért rendeltem. Ehhez képest a háromórás háztól házigből a határt is leszámítva – hiszen az nyilvánvalóan nem a maga sara – kaptam egy kényelmetlen, majd’ kilenc órás körutazást. Az, amit rendeltem, köszönőviszonyban sincs azzal, amit kaptam: libacomb helyett penészes kenyér. Úgyhogy, értelemszerűen egyetlen petákot sem fogok fizetni ezért a szolgáltatásért.

– Olyan nincs! – hebegte a sofőr.

– De bizony van. Aki sokat markol, néha keveset fog, ezt, kérem, jegyezze meg. Meg azt is, hogy nem mindenki idióta. Még akkor sem, ha fiatal, még akkor sem, ha a szomszéd faluból jött. Nem lehet mindenkiből hülyét csinálni.

– Mit képzelsz? Ilyet még nem csináltak velem! – mondja fűjtatva.

– Sajnálatos. Ha csináltak volna, akkor talán az első telefonos beszélgetésünk során nem felejt el megemlíteni, hogy teszünk néhány kitérőt és hajnali háromra érünk haza. Bizonyára akkor nem utazunk Önnel, ezzel tisztában volt, ezért is nem mondta.

Kiveszem a zsebemből a telefont, lefotózom a rendszámot és felé fordítom:

– Azt ajánlom, menjen szépen haza és pihenjen. Lehet, hogy holnap, ha átlépi a magyar határt, keresni fogja a NAV. Gondolom, nincs semmiféle engedélye az utasszállításra.

Bosszúsan köp egyet a földre, beül a volán mögé és elhajt.

Kézen fogom a kislányomat és elindulunk a házba. Rám néz a fáradt, kisírt szemecskéivel:

– Nem mindent értettem abból, amiket mondtál, anya. De bátor vagy, hogy ki mertél állni ezzel a kövér bácsival.

